

СУЧАСНІ ДУХОВНІ ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Михайловський Р.А.

Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

Актуальність теми зумовлена соціальною потребою в обґрунтуванні духовних та соціальних проблем безпеки українського суспільства в умовах кардинальної зміни ціннісних орієнтацій та загострення глобальних небезпек.

Яскравим показником цього є цілком очевидні спроби встановлення контролю над духовною сферою українського суспільства через вітчизняний сегмент інформаційного простору, втручання на хвилі перманентних атиукраїнських кампаній у сферу соціальних і духовних відносин українського суспільства, деструктивного маніпулювання суспільною свідомістю. Гучною справою останніх днів в українському суспільстві стало введення заборони на використання російських соціальних інтернет-мереж в електронних засобах масової інформації. Саме через ці соціальні мережі і сайти, як зазначають у Службі безпеки України, спецслужби Російської Федерації ведуть гібридну війну проти України, збирають розвіддані, ведуть пропаганду та поширюють антиукраїнські заклики, спрямовані на підлив міжнародного іміджу та авторитету України.

Підґрунтям для формування правового поля, що визначає духовні пріоритети і забезпечує захист національних інтересів у сфері духовного життя українського суспільства, є конституційні засади і закони України. Духовні цінності українського народу належать за Законом України «Про основи національної безпеки України» до складових національної безпеки. Як пріоритети національних інтересів цей закон визначає розвиток духовності, моральних засад, інтелектуального потенціалу українського народу. А прояви моральної та духовної деградації суспільства, намагання маніпулювати суспільною свідомістю, поширення культу насильства, жорстокості, порнографії закон відносить до загроз національній безпеці.

Національні інтереси України в соціальній сфері полягають у забезпеченні високого рівня життя народу, а у духовній сфері – у збереженні і зміцненні моральних цінностей суспільства, традицій патріотизму та гуманізму, культурного і наукового потенціалу країни. Забезпечення національної безпеки України включає в себе захист культурної, духовно-моральної спадщини, історичних традицій і норм суспільного життя, збереження культурних надбань, формування державної політики у сфері духовного і морального виховання населення. Проблема духовної безпеки загалом – це необхідність забезпечення належного функціонування всієї духовної сфери суспільства. Саме в духовній сфері формуються ціннісні засади суспільства, виробляються духовні блага і задовольняються духовні потреби людини, нації та людства завдяки функціонуванню відповідних інститутів (релігійних, наукових, освітніх, мистецьких). Внаслідок цього формується духовний потенціал суспільства сталого розвитку, культура безпеки як відповідь на виклики глобалізації та реалізація потреби самозбереження людського роду. Але підґрунтям для функціонування духовної сфери є вищі цінності як духовні сенсоутворюючі засади існування людства. Вони забезпечують духовну сталість і цільність людини, моральне здоров'я суспільства, його духовний імунітет і добру волю. Втрата людиною, суспільством духовних цінностей супроводжується втратою життєвих орієнтирів, ціннісним вакуумом, і, як наслідок, руйнуванням духовного, морально-вольового стрижня особистості, настанням духовної кризи соціуму.

Беззаперечно, національні інтереси України у сфері духовного життя, культури та науки полягають у духовному оновленні суспільства, але за умови збереження його моральних цінностей, затвердження в суспільстві ідеалів високої моральності, патріотизму і гуманізму, розвитку багатовікових духовних традицій Батьківщини. Тому, духовна безпека – це система умов, що дозволяє суспільству зберігати свої життєво важливі параметри (передусім культурного, етичного та інтелектуального характеру), в межах історично сформованої норми. Їх вихід за рамки норми веде до розпаду суспільства як цілісної системи у зв'язку з руйнуванням духовно-моральних підстав, які структурують його.

Особлива роль у духовному житті українського суспільства належить релігії. Релігія є однією з найдавніших форм культури, а церква – найбільш стійким суспільним інститутом. В історії суспільства відомо багато прикладів, коли духовний чинник відігравав визначальну роль у долі народів. Мислителі наголошують, що конфуціанська мораль сприяла стабільному існуванню Китайської цивілізації. Загальновідомим є історичний факт про те, що імперію Арабського халіфату було створено на ціннісних засадах ісламу. Багато написано про вплив християнських духовних основ на економічний, політичний, соціальний і культурний розвиток Київської Русі, на зростання її зовнішньополітичного авторитету серед цивілізованих держав світу. На ролі протестантської етики в економічному і соціокультурному розвитку Західної Європи наголошував, зокрема, М. Вебер. Але, процес формування релігійних систем продовжується і в наші дні. Він характеризується послабленням впливу і авторитету традиційних форм релігії і появою значного числа нових релігійних рухів, організацій, товариств. У цьому плані слід зауважити, що Україну останнім часом буквально захлеснула хвиля вселяких релігійних культів і сект, які прагнуть позбавити людину вільно і свідомо вибирати свої релігійні переконання, оскільки у секту найчастіше потрапляють люди, які не мають духовного досвіду та необхідних духовних знань. Тому, для протидії сучасним нетрадиційним сектам необхідно всіляко підвищувати духовну культуру суспільства.

Основними компонентами духовного життя є наука та освіта, що здійснюють істотний вплив на безпеку суспільства. Держава, яка не здатна забезпечити необхідний рівень освіти своїм громадянам, приречена на загибель. У контексті виконання завдань, окреслених у чинній Стратегії національної безпеки України, актуальності набуває питання визначення критеріїв національної безпеки в освітній сфері. Потрібно зауважити, що дана проблема належним чином не розроблена. Таке становище пояснюється недостатньою увагою до міжнародного досвіду. Додаткову перешкоду становить також те, що для багатьох європейських демократичних держав питання національної безпеки до останнього часу не мали першочергового значення, а підпорядкування військово-політичним інтересам усіх сфер суспільного життя в недемократичних державах (колишній СРСР, сучасні РФ та КНР, деяких ісламських державах) навряд чи може слугувати прийнятним

взірцем для України навіть в умовах протистояння зовнішній агресії. Освіта, перш за все, гуманітарна, як складова духовного життя суспільства, є не лише вирішальним фактором економічного процвітання, а й одним із найважливіших чинників духовної безпеки як суспільства, так і особистості. Унікальні можливості саме гуманітарної освіти у формуванні духовно цілісної особистості, у відтворенні культури народу (через людину, її систему цінностей і життєвих сенсів) дозволяють розглядати її як найважливішу передумову духовної безпеки особистості, суспільства й держави.

Важливим виміром стану духовної безпеки громадян є загальний фізичний розвиток та здоров'я. «У здоровому тілі – здоровий дух», – стверджував основоположник медицини Гіппократ. Слабкість духу не сумісна ані з науково-технічним прогресом, який саме унаслідок цієї нерозвиненості може виявитися згубним, ані із зростанням ролі людського капіталу, який в розвинених країнах став головним чинником, що визначає їх добробут. Філософський підхід дозволяє розглядати здоров'я людини як складний соціопсихобіологічний феномен, яке відображає культурний, інтелектуальний, креативний та професійний потенціал нації. Це пов'язано з тим, що для побудови інтегральної теорії здоров'я необхідні спільні науково-світоглядні погляди на світ у цілому і сутність людини, на її природні й духовні начала, що визначають творчий характер життєдіяльності.

Таким чином, на сучасному етапі розбудови вітчизняної системи забезпечення національної безпеки та адаптації її до динамічних умов світового соціокультурного життя саме духовні проблеми безпеки набувають особливої актуальності й значущості.